

Krajowy program hodowlany dla rasy polskiej czerwono-białej

Cel hodowlany

Celem realizacji programu jest odtworzenie i zachowanie bydła mlecznego rasy polskiej czerwono-białej w typie dwustronnie użytkowym tj. mięsno-mlecznym.

Część hodowców utrzymujących bydło czerwono-białe zainteresowanych jest utrzymaniem krów w typie kombinowanym. Są to przede wszystkim hodowcy indywidualni z południowej części Polski, utrzymujący bydło mleczne w warunkach, gdzie uzyskanie bardzo dobrej jakościowo paszy jest trudne ze względu na ukształtowanie terenu oraz warunki klimatyczne. W takich warunkach środowiskowych trudno jest utrzymywać bydło o wysokim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich. Hodowcy ci nie mając możliwości zakupu krajowego nasienia buhajów czerwono-białych o niskim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich i charakteryzujących się dobrymi cechami mięsnymi decydują się na krzyżowanie krów czerwono-białych w typie kombinowanym z buhajami rasy simentalskiej (SM) lub montbeliarde (MO). Pomimo, iż urodzone potomstwo, które jest krzyżówką międzyrasową nie może być wpisane do ksiąg hodowlanych hodowcy, którzy chcą utrzymywać krowy czerwono-białe w typie kombinowanym decydują się na takie działania.

Celem tego programu jest odtworzenie i utrzymanie populacji krów rasy czerwono-białej w typie kombinowanym przydatnych do użytkowania i utrzymania w rejonie południowym Polski. Program będzie realizowany w kilku etapach. Niezwykle istotne jest zachowanie proporcji cech mlecznych i mięsnych w stosunku 50:50, powiązane z eliminacją niepożądanego genotypu holsztyńsko-fryzyjskiego. Dlatego w początkowym etapie poprzez używanie w rozrodzie buhajów o możliwie niskim (najlepiej poniżej 50%, dopuszcza się możliwość używania w początkowym etapie buhajów, które prezentują typ mięsno-mleczny, ale posiadają udział genów holsztyńsko-fryzyjskich w przedziale 50-75%) udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich i które charakteryzują się dobrym umięśnieniem oraz reprezentują pożądaną typ mięsno-mleczny, stopniowo obniżany będzie udział genów holsztyńsko-fryzyjskich w populacji krów rasy polskiej czerwono-białej. Po osiągnięciu zakładanego udziału genów u potomstwa krów uczestniczących w realizacji programu, które będzie reprezentowało pożądaną typ i budowę, populacja ta będzie doskonała pod względem produkcji mleka i białka przy zachowaniu dobrych cech opasowych.

Zakres oceny wartości użytkowej

Ocenie wartości użytkowej podlegają samice, które rozpoczęły pierwszą lub pierwszą znaną laktację. Ocena wartości użytkowej bydła prowadzona jest zgodnie z zakresem i metodyką prowadzenia oceny wartości użytkowej dla bydła typu użytkowego mlecznego i mięsno-mlecznego opracowaną przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka, przedłożoną Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Dane pochodzące z oceny zwierząt gromadzone są w systemie teleinformatycznym SYMLEK prowadzonym na potrzeby oceny wartości użytkowej zwierząt.

Wielkość populacji biorącej udział w realizacji programu

W realizacji programu hodowlanego zachowania bydła mlecznego rasy polskiej czerwono-białej w typie mięsno-mlecznym bierze udział bydło tej rasy poddawane ocenie wartości użytkowej. Na początku realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czerwono-białej, populację tę tworzy bydło o umaszczeniu czerwono-białym pochodzenia krajowego z udziałem genów holsztyńsko-fryzyjskich nie większym niż 75 %, które zostało wpisane do prowadzonych poprzednio ksiąg rasy czerwono-białej lub aktualnych ksiąg rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czerwono-białej i które odpowiada fenotypowo bydłu w typie użytkowym mięsno-mlecznym. Populacja krów wynosiła 361 sztuk wytypowanych na podstawie oceny fenotypu i znajdujących się u 30 hodowców bydła utrzymujących bydło o umaszczeniu czerwono-białym. Przewiduje się, że w miarę realizacji programu hodowcy będą zgłaszać zwierzęta zarówno posiadające udokumentowane pochodzenie jak i zwierzęta bez pochodzenia, które charakteryzują się typem użytkowym mięsno-mlecznym i są poddawane ocenie wartości użytkowej. Maksymalny dopuszczalny dolew krwi holsztyńsko-fryzyjskiej dla urodzonych cieliczek i krów wpisywanych do ksiąg w ramach realizowanego programu hodowlanego dla rasy polskiej czerwono-białej dotychczas wynosił 75,0 % HF. W kolejnych latach będzie stopniowo obniżany:

- a) do końca 2009 r. – maksymalnie do 75,0 % HF,
- b) 2010 – 2012 r. – maksymalnie do 50,0 % HF,**
- c) 2013 i dalsze - maksymalnie do 37,5% HF.**

Maksymalny dopuszczalny dolew krwi HF u nowych krów kwalifikowanych do programu ochrony zasobów genetycznych bydła rasy polskiej czerwono-białej w kolejnych latach będzie również stopniowo obniżany i ma wynosić nie więcej niż:

- a) 2007 – 2009 r. - 50,0 %,
- b) 2010 – 2012 r. - 37,5 %,**
- c) 2013 i dalsze - 25,0 %.**

Metody hodowlane

1. Sposób doboru zwierząt do kojarzeń

Podstawą selekcji krów i buhajów jest wybór zwierząt odpowiadających wzorcowi określone dla rasy i które posiadają możliwie niski udział genów niepożądanych. Przy doborze zwierząt do kojarzeń wykorzystywane będą również informacje w zakresie:

- cech typu i budowy:
  - kaliber i pojemność
  - typ i budowa
  - nogi racice
  - wymię
  - umięśnienie
- wyników oceny wartości użytkowej w zakresie cech produkcji mleka
- wyników oceny wartości hodowlanej o ile zostanie oszacowana

Wyniki te będą podstawą do:

- 1) wyboru krów na matki buhajów
- 2) wyboru buhajów na ojców buhajów
- 3) wyboru rodziców następnego pokolenia

a) kojarzenia ojców i matek buhajów

Przy podejmowaniu decyzji o kojarzeniach indywidualnych powinno być brane pod uwagę:

- spokrewnienie kojarzonych zwierząt: krowy i buhaje kojarzone indywidualnie nie powinny mieć wspólnych przodków w pokoleniu rodziców i dziadków;

Na ojców buhajów w tej rasie wybierane będą buhaje w typie mięsno-mlecznym, o możliwie niewielkim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich.

Na matki buhajów wybierane będą krowy wpisane do części głównej księgi rasy polskiej czerwono-białej lub spełniające warunki wpisu do tej księgi, które charakteryzują się

pożądanym typem użytkowym mięsno-mlecznym, posiadają możliwie niewielki udział genów holsztyńsko-fryzyjskich i zostały uznane przez prowadzącego księgę i podmiot realizujący program oceny i selekcji buhajów za przydatne do realizacji tego programu.

Na ojców buhajów wybierane będą buhaje urodzone w kraju, które zostały wpisane do księgi polskiej czerwono-białej i posiadają możliwie niski (50% lub mniej) udział genów holsztyńsko-fryzyjskich. Podstawowym kryterium wyboru będą wyniki oceny typu i budowy uwzględniające umięśnienie.

Dopuszcza się wybór na ojców buhajów, buhajów wpisanych do księgi prowadzonej dla rasy czerwono-białej lub rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czerwono-białej, które charakteryzują się pożądanym typem użytkowym i odpowiadają wzorcowi rasowemu.

Kojarzenia indywidualne krów wybranych na matki buhajów z buhajami wybranymi na ojców buhajów dokonywane są przez podmioty realizujące, pozytywnie zaopiniowane przez Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka, programy oceny i selekcji buhajów rasy polskiej czerwono-białej. Celem realizacji tych programów jest pozyskanie buhajków o niewielkim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich (maksymalnie do 50%), które po przeprowadzonej ocenie fenotypu zostaną uznane przez Federację za przydatne do realizacji programu.

b) kojarzenia w populacji

Do kojarzeń z krowami przeznaczonymi do dalszej hodowli dobierane będą buhaje urodzone w kraju w rejonie południowej Polski, uznane przez Federację za przydatne do realizacji programu hodowlanego dla rasy polskiej czerwono-białej. Nasienie tych buhajów będzie mogło być używane przez wszystkich hodowców, którzy posiadają krowy o umaszczeniu czerwono-białym w typie kombinowanym. Z uwagi na fakt, że populacja bydła rasy polskiej czerwono-białej jest populacją zagrożoną, buhaje wykorzystywane w unasienianiu krów, zgodnie z decyzją Komisji Nr 2006/427/WE z dnia 20 czerwca 2006 r. ustanawiającą metody oceny wartości użytkowej i metody oceny wartości genetycznej zwierząt hodowlanych czystorasowych z gatunku bydła (Dz. Urz. UE z dnia 22.06.2006 r. L 169, s. 56) nie będą poddawane ocenie w celu uzyskania oceny wartości hodowlanej. Do kojarzeń z krowami przeznaczonymi do dalszej hodowli również mogą być wykorzystane buhaje zakwalifikowane do rozrodu naturalnego w stadach poddanych ocenie wartości użytkowej. Do rozrodu naturalnego mogą być zakwalifikowane buhaje urodzone w stadach objętych tym programem, które zostały wpisane do części głównej księgi. W przypadku braku możliwości zakwalifikowania do rozrodu naturalnego buhajów wpisanych do części głównej księgi lub w

celu obniżenia stopnia spokrewnienia dopuszcza się również możliwość wykorzystania w rozrodzie naturalnym buhajów wpisanych do części wstępnej księgi, których pochodzenie zostało potwierdzone za pomocą badania grup i białek krwi lub badania markerów DNA. Przy kojarzeniu zwierząt należy zwrócić uwagę na spokrewnienie kojarzonych zwierząt tak, aby uniknąć wzrostu spokrewnienia w populacji. Zaleca się, aby kojarzone zwierzęta nie posiadały wspólnego przodka w pokoleniu rodziców i dziadków.

2. Sposób wykorzystania materiału biologicznego

Materiał biologiczny w postaci nasienia buhajów uznanych za przydatne do realizacji programu hodowlanego przez prowadzącego księgę będzie gromadzony, przechowywany i wykorzystywany zgodnie z obowiązującymi przepisami. Od każdego buhaja zakwalifikowanego do użycia w inseminacji, pobierane będzie nasienie, które będzie dostępne w stacjach produkcji nasienia realizujących program oceny i selekcji buhajów rasy polskiej czerwono-białej lub nabywane przez inne stacje i dostępne na punktach unasieniania.

3. Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego

W programie wykorzystywany będzie materiał biologiczny pozyskany wyłącznie od buhajów urodzonych w kraju w rejonie południowej Polski oraz od krów i jałowic urodzonych w kraju. Od każdego buhaja zakwalifikowanego do użycia w inseminacji pobrane zostanie i zamrożone minimum 200 porcji nasienia stanowiącego rezerwę genetyczną. Nasienie to zostanie przekazane i zdeponowane w Banku Materiału Biologicznego Instytutu Zootechniki. W miarę możliwości pobierane będą również komórki jajowe i zarodki pochodzące od wybitnych krów wytypowanych na dawczynię przez prowadzącego księgę. Pobrane i zamrożone komórki jajowe i zarodki przechowywane będą w Banku Materiału Biologicznego IZ w Balicach.